

**MEDZINÁRODNÉ SYMPÓZIUM RICHARD RORTY:
BUDÚCNOSŤ FILOZOFIE**

Myšlienky Richarda Rortyho ešte za jeho života prenikli nielen do takmer všetkých oblastí filozofie, ale aj do tých krajín sveta, kde anglofónna filozofia mala len veľmi malý (ak vôbec nejaký) vplyv. Výnimkou nie je ani Južná Amerika, najmä Brazília a Argentína, kde Rorty viackrát prednášal a kam ho pozývali v 90-tych rokoch ešte ako (post)analytického filozofa. V oboch týchto krajinách sa sformovali skupiny filozofov, ktorí nielenže prejavujú záujem o Rortyho dielo a študujú ho, no viacerí naňho aj (kriticky) nadväzujú. Príkladom ich súčasnej aktivity bola aj 2. medzinárodná konferencia o pragmatizme v argentínskej Cordobe v r. 2011 a najnovšie medzinárodné sympóziu konané v dňoch 7. – 10. mája 2013 v Buenos Aires pod názvom *Richard Rorty: Budúcnosť filozofie*. Usporiadatelia z domácej Univerzity 3. Februára (UNTREF) pôvodne zamýšľali sympóziu zorganizovať už k 5. výročiu Rortyho úmrtia v júni 2012, no nakoniec sa im podarilo s takmer ročným časovým posunom zabezpečiť účasť viacerých významných Rortyho žiakov (M. Williams, B. Allen) i kritikov (P. Horwich, H. Price) a interpretátorov (R. Bernstein, B. Ramberg), ktorí spolu ďalšími účastníkmi z Južnej Ameriky a Európy predniesli spolu 23 vyžiadanych referátov o kľúčových otázkach Rortyho filozofie. Ocom myšlienky sympózia bol americký politický filozof a editor reprezentatívneho výberu z Rortyho diela (*The Rorty Reader*, 2010) Christopher J. Voparil, ktorý prednášal aj v Bratislave (pozri jeho prednášku *Reading Rorty Politically*; *Filozofia* 2011/10) a dušou celého podujatia domáci filozof Federico Penelas. Exkluzívne priestory na rortyovské konverzácie (v rokovacom jazyku anglickom) poskytla malá kinosála Borgesovho kultúrneho centra (Centro Cultural Borges) v centre Buenos Aires.

Úvodný referát *Brat druhých ľudí vážne: Rorty o morálnej voľbe a zodpovednosti* predniesol Chris Voparil (Union Institute & University, USA). Poukázal v ňom na to, že Rorty ako filozof, ktorého motivácia venovať sa filozofii bola skôr etická a politická (v najširšom, teda kultúrnom zmysle) než epistemologická a metafyzická, nebol (a stále nie je) dedičmi tradičnej filozofie braný vážne ako „pravý filozof“, ale ako postmodernistický relativista, dokonca iracionalista či len ako „komentátor“. Tradičná filozofia aspiruje na univerzalizmus a ahistorizmus, predpokladá, že filozofi musia formulovať také tvrdenia, ktoré dokážu zdôvodniť všetkým ľuďom v každej dobe a spoločnosti, a ak to nedokážu, tým horšie pre ľudí. Rorty však dospel k tomu, že filozofické otázky sú otázkami kultúrnej politiky, t. j. otázkami o tom, ako dosiahnuť kultúrnu zmenu, a že otázka, ako zmeniť svet k lepšiemu, je aj pre filozofiu dôležitejšia než otázka pravdy. Filozofia je podľa neho intelektuálnou „transakciou“ medzi ľuďmi, a nie medzi nimi a mimoludskou realitou. Každý „logický priestor dôvodov“ sa nachádza vždy len v sociokultúrnom a morálnom priestore.

V programe konferencie sa striedali príspevky, ktoré tematicky možno zoradiť do dvoch blokov: 1. eticko-politické problémy (spolu s „kulturologickými“ príspevkami) a 2. epistemologicko-metafyzické problémy (spolu s metodologickými príspevkami).

Na úvodnú Voparilovu interpretáciu Rortyho neskorej filozofie nadviazala María Pía Lara (Universidad Autónoma Metropolitana de México, Mexiko) referátom *Na križovatkách súčasnosti: Richard Rorty a jeho príspevok k politickej filozofii*. Poukázala v ňom na to, že

viac než Rortym sa musíme zaoberať problémami, ktoré nastolil, a to predovšetkým problémom demokracie a vytvárania nového demokratického diskurzu, pretože tradičný diskurz v súčasnom svete zastaral a stratil svoju motivačnú silu. Aj keď Rortyho politická filozofia nie je celkom deweyovská, pretože sa nesústreďuje na riešenie problémov, je stále inšpiratívna, pretože nerezignuje na kreatívne možnosti hľadať nové cesty k sociálnej nádeji. Zásadné otázky kládol aj Federico Penelas (Universidad de Buenos Aires/CONICET/UNMdP/UNTREF, Argentína) vo svojom príspevku *Slová, vášne a politika: Rorty ako liberálny agonista*, v ktorom kriticky komparoval Rortyho politickú filozofiu s koncepciou Ch. Mouffé a E. Laclaua.

V centre pozornosti viacerých referentov bol Rortyho kontroverzný pojem irónie, resp. „liberálneho ironika“: Mariano Garreta Leclercq (Universidad de Buenos Aires/CONICET, Argentína) hovoril o „liberalizme, verejnom zdôvodňovaní a irónii“; Bjørn Ramberg (Univerzita Oslo, Nórsko) v príspevku o „využívaní irónie a vzťahu filozofie a politiky v *Kontingenccii, irónii a solidarite*“ sa kriticky zamýšľal nad zmyslom tohto najkomplikovanejšieho Rortyho textu. Kým títo dvaja sa zamerali na politické aspekty Rortyho pojmu irónie, ďalší viac na aspekty kultúrno-historické a literárne: Carol L. Bernstein (Bryn Mawr College, USA) rekonštruovala „liberálnu iróniu a hrubé deskripcie“ v Rortyho textoch o Nabokovovi a Orwellovi; Nicolás Lavagnino (Universidad de Buenos Aires/CONICET, Argentína) sa zameril na „samotnú ideu romantickej irónie“ a Verónica Tozzi (Universidad de Buenos Aires/UNTREF/CONICET, Argentína) na „limity irónie v rekonštrukcii minulosti u Rortyho a Haydena Whita“.

S touto skupinou príspevkov tematicky viac alebo menej korešpondovali aj ďalšie: Claudio Viale (Universidad de Buenos Aires/CONICET, Argentína) sa pokúšal ukázať „dôsledky luteránstva v Rortyho a Jamesovej filozofii náboženstva“, kým Wojciech Małecki (Univerzita Wrocław, Poľsko) zasa to, ako môže byť „život spasený knihami pri čítaní Rortyho prác (o) čítaní“. Susana de Castro (Universidad Federal de Río de Janeiro, Brazília) uvažovala o tom, či sa „môžeme vyhnúť krutosti“. Autor tejto správy predniesol príspevok *Rortyho koncepcia intelektuála*.

Druhý, prevažne epistemologický blok otvorila prednáška Michaela Williamsa (Johns Hopkins University, USA) *Rorty, reprezentácia a pravda*. Williams ako jeden z hlavných kritikov Rortyho antiepistemologizmu a antireprezentacionizmu charakterizoval jeho skeptický obrat nie ako skepticizmus „v“ epistemológii, ale ako pochybovanie „o“ epistemológii. Takýto skepticizmus je legitímny, a aj keď smeruje k „terapeutickému historizmu“ vo filozofii, ktorý sa z pohľadu tradičného epistemológa i skeptika javí ako „život bez filozofie“, treba sa s ním neustále vyrovnávať. Za slabinu Rortyho filozofie Williams považuje názor, že poznanie je len vec jazyka, a nie aj skúsenosti.

Práve tento názor kriticky podrobnejšie analyzoval Daniel Kalpokas (Universidad Nacional de Córdoba/CONICET, Argentína) v príspevku s názvom *Nesprávne zatratená skúsenosť*. Svoju polemiku s Rortym v otázke pravdy priblížil Huw Price (University of Cambridge, V. Británia) v príspevku s názvom *Nesúhlas s nesúhlasom*. Podobne Ángel Faerna (Universidad de Castilla-La Mancha, Španielsko) porovnával názory Rortyho a Deweyho na oprávnenosť tvrdení. Ďalší dvaja významní Rortyho oponenti predniesli svoje elegantne pripravené koncepty: Paul Horwich (New York University, USA) koncept metafilozofie, v ktorom nesúhlasil s „Rortyho čítaním Wittgensteina“ v otázke „teória verus terapia“, a Barry Allen (McMaster University, Kanada) koncept „dis-epistemológie“, v ktorom nesúhlasil s Rortyho odmietaním problematiky poznania ako takej. Poznanie a pravda reálne existujú, a preto majú

byť naďalej predmetom filozofie, avšak nie iba ako záležitosť jazyka, ale predovšetkým ako záležitosť reálnych ľudských praktík vrátane umeleckých a technologických artefaktov.

Premostením k metodologickej a metafyzickej problematike bol príspevok Pabla Quintanilla (Pontificia Universidad Católica de Perú, Peru) s názvom *Rorty o pravde a etnocentrizme*. Aurelia Di Berardino (Universidad Nacional de La Plata, Argentina) predstavila „dialóg o relativizme u Rortyho a Feyerabenda“. Eleonora Cresto (Universidad Nacional de Tres de Febrero/CONICET, Argentína) uvažovala o tom, „ako byť pragmatistom bez ústupkov naturalizmu“, kým César Lorenzano (Universidad Nacional de Tres de Febrero/UNTREF) zasa o „štruktúre know-how“.

Z tohto prehľadu vidno, že prvá skupina príspevkov o etike, politike a kultúre sa Rortyho prevažne neskorou filozofiou skôr inšpirovala, kým druhá skupina zotrvala na kritickej analýze jeho zrelej filozofie. Všetky príspevky však sprevádzala zaujímavá a podnetná diskusia, ktorú umožnil aj vhodný a dostatočný časový rámec (jedna hodina na každý príspevok).

Vyvrcholením sympózia boli príspevky dvoch osobností, ktoré mohli o Rortym hovoriť na základe dlhoročných osobných reminiscencií. Richard J. Bernstein (New School for Social Research, USA) sa sústredil na pozitívny, kreatívny odkaz Rortyho filozofie, nie na jeho anti-filozofiu, keď nabádal „opustiť naše staré intuície a začať vytvárať nové“. Gianni Vattimo (Universitá degli Studi di Torino, Taliansko) sa účastníkom sympózia prihovril v exkluzívnom video-interviu s F. Penelasom, v ktorom priblížil svoj rozhovor s Rortym o otázke viery.

Rortyho filozofia stále vyvoláva na jednej strane polemiku a kritiku, na druhej strane inšpirácie a tvorivé výzvy. Toto medzinárodné sympóziu potvrdilo jej životnosť a všetci účastníci sa zhodli na tom, že bude mať svoje pokračovanie aj ďalej – bez ohľadu na geografický či intelektuálny kontinent.

Emil Višňovský

MEDZINÁRODNÁ KONFERENCIA HODNOTA SLOBODY VO SVETOVÝCH KULTÚRACH

Dňa 20. mája 2013 sa konala medzinárodná vedecká konferencia na pôde Filozofickej fakulty Univerzity Konštantína filozofa (FF UKF) v Nitre. Jej organizátormi boli Katedra filozofie FF UKF a Slovenské filozofické združenie (SFZ) pri SAV v Bratislave. Konferencia niesla názov *Hodnota slobody vo svetových kultúrach*. Zúčastnili sa jej prednášatelia zo všetkých kútov Slovenska, z Čiech, či presnejšie, z Moravy, a boli pozvaní aj dvaja účastníci z Ruskej federácie, ktorí však svoju účasť v poslednej chvíli odvolali. Dvadsaťdva vystúpení bolo rozdelených do troch plenárnych prednášok a dvoch sekcií.

Konferenciu začal Ján Zozulák (Katedra filozofie UKF), vedecký garant konferencie, prednáškou nazvanou *Byzantské chápanie slobody*. Aj keď byzantská filozofia ešte čaká u nás na objavenie širším publikom, otázky slobody, slobodnej vôle a rozumu v nej rezonujú rovnako ako v ostatných európskych filozofiách v dobe ich formovania v stredoveku. Ich spoločným zdrojom zostáva grécka filozofia. Sloboda ako základná charakteristika osobnosti človeka, ktorý sa rozhoduje a koná, zostáva aj princípom demokracie.